

Foreign Policy Doctrine of Regional Actors and Global Powers in the Face of Operation October 7 (Al-Aqsa Storm)

Rahman Hariri¹

Kamran Lotfi²

Fateme Abasian³

Abstract

Palestine, as the first Qibla of Muslims, has always had a special place among them and even among non-Muslims throughout history, and has faced many crises and has also been the focus of attention of regional and global powers. One of these crises is the October 7, 2023 operation, known as the Al-Aqsa Storm, which was designed and carried out with the support of the resistance axis and caused it to overshadow regional equations and calculations of global powers; to the extent that each of these actors follows a specific doctrine in its foreign policy approach to the developments in Palestine. From this perspective, examining the foreign policy positions of West Asian countries such as Iran, Saudi Arabia, Turkey and global powers such as China, Russia and the United States, for whom the effects and consequences of this event are of great importance, is one of the significant issues in the field of regional and global developments. Accordingly, the main question of this research is what is the foreign policy approach of regional actors and global powers towards the October 7 operation in Palestine and in what theoretical approaches can it be understood? In response to this hypothesis, it is proposed that different powers have adopted contradictory positions due to two important components of interests and identity, depending on their ideological or geopolitical interests, and this behavioral paradox has exacerbated the crisis and prevented its resolution; it should be noted that the methodological foundations of this research are constructivism and aggressive realism theories and the research method is comparative.

Keywords: Palestine, Al-Aqsa Storm, Regional and Global Powers, Foreign Policy.

1. Assistant Professor, Department of Political Science and International Relations, Razi University, Kermanshah, Iran (Corresponding Author).
2. Assistant Professor, Department of Political Science and International Relations, Razi University, Kermanshah, Iran.
klotfe@yahoo.com
3. Master's Student in International Relations, Razi University, Kermanshah, Iran.

Mesopotamian Political Studies, 2024, Vol. 3, Issue 3, pp. 429-452.

Received: 08 May 2025, **Accepted:** 20 May 2025

Doi: 10.22126/mps.2025.12146.1061

Copyright © The Authors
Publisher: Razi University.

Extended Abstract

1. Introduction

The Al-Aqsa Storm operation, launched on October 7, 2023, marked a significant escalation in the ongoing conflict between Israel and Palestine. Orchestrated by Hamas with support from the "Axis of Resistance," this surprise offensive exposed the vulnerabilities of the Israeli security system and reshaped regional and global calculations. The attack, coinciding with the 50th anniversary of the Yom Kippur War, not only had military implications but also triggered intense international political reactions. This paper explores the diverse foreign policy responses of regional actors such as Iran, Saudi Arabia, and Turkey, and global powers including China, Russia, and the United States. It aims to understand these reactions through the lens of international relations theories.

2. Theoretical framework

The study is grounded in Constructivism and Offensive Realism:

Constructivism, as theorized by Alexander Wendt, emphasizes the role of identity, norms, and social structures in shaping state behavior. This framework is particularly relevant for analyzing the ideological underpinnings of Iran's support for the Palestinian cause and the symbolic resistance to Western influence.

Offensive Realism, developed by John Mearsheimer, posits that great powers are inherently driven to seek hegemony due to the anarchic structure of the international system. This perspective helps explain the strategic behavior of global actors such as the U.S. and Russia, who view the crisis in Palestine through the prism of power competition and geopolitical advantage.

3. Methodology

This is a comparative and analytical study, using a qualitative approach. Data were collected from official statements, media sources, academic literature, and policy reports. The foreign policy behavior of six major actors (Iran, Saudi Arabia, Turkey, China, Russia, and the United States) is analyzed based on discourse analysis and their strategic objectives in the post-October 7 environment. The study evaluates how identity-driven narratives (Constructivism) and power-maximization goals (Offensive Realism) shape state actions.

4. Discussion

Iran: Emphasizes ideological and strategic support for the Palestinian resistance, portraying the October 7 operation as a symbolic victory. Iran balances its support through indirect engagement, avoiding direct confrontation with Israel.

Saudi Arabia: Takes a dual stance—supporting Palestinian statehood rhetorically while seeking normalization with Israel under U.S. mediation. The Al-Aqsa Storm has forced a reassessment of its priorities and leverage in negotiations.

Turkey: Initially neutral, Turkey's position evolved into strong condemnation of Israel. It reframed Hamas as a legitimate resistance movement and used the crisis to strengthen its regional leadership among Muslim nations.

China: Advocates for peaceful resolution through international diplomacy, promotes a two-state solution, and maintains neutrality while criticizing Western double standards.

Russia: Adopts a mediatory role while subtly aligning with anti-Western blocs. Russia uses the conflict to deflect attention from Ukraine and challenge U.S. dominance.

United States: Shows unconditional support for Israel while managing global pressure for a ceasefire. Despite advocating for humanitarian relief, its policies highlight a strategic alignment with Israeli security imperatives.

5. Conclusion and Suggestions

The study concludes that foreign policy reactions to the Al-Aqsa Storm reflect a clash of identity and interest. Regional and global powers are deeply divided in both discourse and practice. Iran and Turkey pursue identity-based support aligned with Islamic solidarity, while Saudi Arabia and China advocate for pragmatic stabilization. The U.S. and Russia leverage the crisis for strategic advantage.

The ongoing divergence in these foreign policy doctrines underscores the need for a multilateral diplomatic mechanism rooted in both humanitarian and political consensus. The paper recommends that:

- Regional actors move toward confidence-building measures to prevent escalation.
- Global powers adopt a balanced approach that prioritizes justice and security.
- The international community commit to a viable two-state solution as a long-term resolution framework.

Without addressing the root causes of injustice in Palestine and reconciling the contradictory doctrines of involved actors, peace in the region will remain elusive.

دکترین سیاست خارجی بازیگران منطقه‌ای و قدرت‌های جهانی در مواجهه با عملیات ۷ اکتبر (طوفان الاقصی)

رحمان حریری^۱

کامران لطفی^۲

فاطمه عباسیان^۳

چکیده

فلسطین به‌عنوان قبله اول مسلمانان در طول تاریخ همواره جایگاه ویژه‌ای نزد آن‌ها و حتی غیرمسلمانان دارد و از گذشته تا اکنون با بحران‌های زیادی مواجه شده و نیز کانون توجه قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی بوده است. یکی از این بحران‌ها عملیات ۷ اکتبر ۲۰۲۳ موسوم به طوفان الاقصی است که با پشتیبانی محور مقاومت طراحی و انجام شده و سبب شد تا معادلات منطقه‌ای و محاسبات قدرت‌های جهانی را تحت الشعاع خود قرار دهد؛ تا جایی که موجب شد هریک از این بازیگران دکترین خاصی را در رویکرد سیاست خارجی خود نسبت به تحولات فلسطین دنبال کنند. از این منظر، بررسی مواضع سیاست خارجی کشورهای غرب آسیا همچون ایران، عربستان، ترکیه و قدرت‌های جهانی نظیر چین، روسیه و آمریکا که آثار و پیامدهای این رخداد برای آن‌ها اهمیت به‌سزایی دارد از جمله موضوعات قابل توجه در عرصه تحولات منطقه و جهان محسوب می‌شود. بر همین اساس، سؤال اصلی این پژوهش آن است که رویکرد سیاست خارجی بازیگران منطقه‌ای و قدرت‌های جهانی در قبال عملیات ۷ اکتبر (طوفان الاقصی) چیست و در قالب کدام رویکردهای نظری قابل فهم است؟ در پاسخ این فرضیه می‌توان چنین مطرح کرد که قدرت‌های مختلف به‌واسطه دو مؤلفه مهم منافع و هویت، بسته به منافع ایدئولوژیک یا ژئوپلیتیک خود، هریک مواضعی متناقض اتخاذ کرده‌اند و این تناقض رفتاری سبب تشدید بحران و مانع از حل شدن آن شده است. لازم به ذکر است که مبانی نظری در این پژوهش نظریات سازه‌نگاری و رئالیسم تهاجمی و روش تحقیق نیز مقایسه‌ای است.

واژه‌های کلیدی: فلسطین، طوفان الاقصی، قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی، سیاست خارجی.

۱. استادیار گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران (نویسنده مسئول).

۲. استادیار گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

klotfei@yahoo.com

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

۱. مقدمه

فلسطین همواره یکی از مهم‌ترین محورهای نزاع در خاورمیانه بوده و بحران‌های متعدد در آن پیامدهای ژئوپلیتیکی و ایدئولوژیکی گسترده‌ای در سطح منطقه و جهان داشته است. نزاع بین اسرائیل و فلسطین ریشه تاریخی دارد و این اختلافات در گذشته وجود داشته و هنوز تداوم دارد؛ برای مثال، زمانی که انگلستان قرارداد بالفور را امضا کرد، ساخت شهرک ملی برای یهودیان آغاز شد که زمینه تضعیف فلسطین را فراهم کرد. از این‌رو، یکی از عوامل مهم افزایش بحران در فلسطین اسکان یهودیان بود که باعث شد چالش‌های زیادی برای فلسطین ایجاد کند. نادیده گرفتن حقوق شهروندان فلسطین، نابرابری در زندگی اجتماعی و اقتصادی، تبعیض در حقوق شهروندی و تمام ابعاد زندگی فلسطینی‌ها، نداشتن حق کار و تحصیل برابر با شهرک‌نشین‌ها، نداشتن رفاه زندگی و تبعیض، عامل محرک گسترش خشونت و نفرت نسبت به اسرائیل است.

مسلم است که سیاست‌های نژادپرستانه تبعیض‌آمیز اسرائیل در قبال فلسطین باعث افزایش نفرت و مقاومت فلسطینیان شده است و این بحران‌ها در آینده هم ادامه دارد. به عبارت بهتر، فلسطین قربانی سیاست‌های کشورهای عربی و غربی شده است. کشورهای غربی با دیدن عمق فاجعه تنها راهکاری که برای حل شدن بحران فلسطین ارائه کرده‌اند، پروژه دودولتی است و برخی کشورهای عربی هم با این طرح موافق‌اند. به عبارتی، فلسطین با ایدئولوژی مختلف برای برون‌رفت از وخامت مواجه شده است و عمدتاً راهکارهایی که پیشنهاد می‌شود مورد استقبال هیچ‌کدام از طرفین نیست. همه این عوامل زمینه‌ساز ظهور عملیات ۱۷ اکتبر ۲۰۲۳ موسوم به طوفان الاقصی شد.

در حقیقت، ۱۷ اکتبر ۲۰۲۳ عملیات نظامی حماس علیه اسرائیل در واکنش به رژیم صهیونیستی در تبعیض حقوق فلسطینیان و هتک حرمت مسجد الاقصی در منطقه مرزی میان غزه و سرزمین‌های اشغالی فلسطین آغاز شد و تا چند روز ادامه داشت. نیروهای حماس برای مقابله با اشغالگری‌های اسرائیل مناطقی از سرزمین‌های اشغالی را با راکت هدف گرفتند و پس از آن زمینی وارد سرزمین اشغالی شدند که در پی آن، بیش از ۱۴۰۰ اسرائیلی کشته و ۳۰۰۰ نفر از آنان زخمی شدند. این عملیات برای آزادسازی فلسطین و مقابله با اشغالگری و نقض حقوق انسانی انجام شد و شکستی بی‌سابقه برای اسرائیل ارزیابی گردید. از این‌رو، در ارتباط با موضوع طوفان الاقصی نگاه‌ها متفاوت است و هر کشور سیاست خاص خود را در پیش گرفته است. تعداد کمی از کشورها بر

اساس دیدگاه سازه‌انگاری، یعنی برای حفظ هویت اسلامی، از فلسطین حمایت می‌کنند. بعضی از کشورها نگاه جانبدارانه و سایر کشورها نگاه حمایتگرانه و میانجیگرانه به این موضوع دارند و کشورهای زیادی در ارتباط با این مسئله سکوت کردند و سایر کشورها خواستار تداوم این بحران هستند. بنابراین، اینکه رویکرد سیاست خارجی بازیگران منطقه‌ای و قدرت‌های جهانی در قبال عملیات ۷ اکتبر (طوفان الاقصی) چیست و در قالب چه رویکردهای نظری‌ای قابل فهم است مسئله‌ای است که پژوهش حاضر قصد تبیین آن را دارد.

۲. پیشینه پژوهش

درخصوص پیشینه پژوهش حاضر، آثار اندکی وجود دارد که می‌توان به برخی از آن‌ها اشاره کرد:

یوسف‌نژاد (۱۳۸۴) در پژوهشی با عنوان «تحولات فلسطین و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران»، به مباحث مختلف نظیر ریشه‌های تاریخی و اهداف صهیونیسم، افکار و اعتقادات صهیونیسم، دلایل شکست مذاکرات و طرح‌های صلح، دستاوردهای انتفاضه و شرایط اجتماعی و اقتصادی کنونی فلسطین پرداخته است. وی درخصوص سیاست خارجی ایران، دیدگاه‌های امام خمینی و مقام معظم رهبری درخصوص دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران در قبال فلسطین را بیان کرده است.

حق‌پناه و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «بررسی نقش عملکرد قطر و ترکیه در جنگ اخیر غزه» معتقدند که جنگ سوم غزه واکنش‌های منطقه‌ای و حمایت‌های مساعدی را از سوی قدرت‌های بانفوذ منطقه‌ای به دنبال داشته است. همگرایی ترکیه و قطر در مسائل مختلف منطقه‌ای از جمله فلسطین در قالب گرایش‌های اخوانی آن‌ها قابل بررسی است. نویسندگان درباره نقش قطر و ترکیه در حمایت از مقاومت فلسطین در جنگ اخیر غزه پرسشی مطرح کرده‌اند و در پاسخ به آن، چنین استدلال کرده‌اند که هرچند ترکیه و قطر سعی در حل مناقشه و ارائه آتش‌بس داشتند، ولی در راستای اهداف استراتژیک خود در کنار اسرائیل و آمریکا ایستادند و تنها با اتخاذ سیاست اعلانی در قالب اهداف تاکتیکی گام برداشتند و از این بحران برای عملیاتی کردن سیاست‌های خود به منظور تبدیل شدن به یک بازیگر مهم منطقه‌ای و بین‌المللی استفاده کردند.

واعظ و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی عنوان «بررسی وضعیت و جایگاه مسئله فلسطین در عادی‌سازی روابط عربستان سعودی و رژیم اسرائیل» بیان می‌دارند که اعراب متحد عربستان در

روند عادی‌سازی جایگاه بالایی برای آرمان فلسطین قائل نیستند. عربستان در شعار، حل مسئله فلسطین را یکی از شروط عادی‌سازی کامل روابط خود با رژیم اسرائیل می‌داند، اما چنانچه امنیت آن بیشتر تهدید شود عربستان این شرط را رها می‌کند.

ایمانی و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی با عنوان «قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با جنگ غزه و اسرائیل»، معتقدند که تغییرات گسترده و جریان‌ساز محیط جهانی طی دهه‌های اخیر و کاهش مقبولیت کاربرد قدرت سخت، توجه به مظاهر قدرت نرم را برای کنشگران اجتناب‌ناپذیر ساخته است. لذا کشورهای مختلف حتی در سطوح منطقه‌ای سرمایه‌گذاری‌های قابل توجهی به منظور ارتقای منابع قدرت نرم خود انجام داده‌اند. جمهوری اسلامی ایران نیز به عنوان واحد سیاسی مستقل، به منظور دستیابی به اهداف ملی و راهبردی خود از مؤلفه‌ها و ظرفیت‌های قدرت نرم خود در حوزه سیاست‌های منطقه‌ای و بین‌المللی بهره می‌گیرد.

۳. مبانی نظری

این پژوهش از دو چارچوب نظری سازه‌انگاری و رئالیسم تهاجمی برای تحلیل سیاست خارجی بازیگران درگیر در بحران فلسطین بهره گرفته است.

۳-۱. سازه‌انگاری^۱

الکساندر ونت^۲ (۱۹۹۲: ۱۰۵)، از نظریه پردازان سازه‌انگاری، تلاش کرده تا یک نظریه محتوایی در روابط بین‌الملل ارائه دهد؛ این نظریه تأثیر توزیع قدرت را وابسته به فهم بین‌دولتی دولت‌ها از هم می‌داند و هر نوع افزایش قدرت برای دیگری را خطر تلقی نمی‌کند، بلکه اگر دیگری دشمن تلقی شود کوچک‌ترین افزایش قدرت او خطر قلمداد خواهد شد. تأکید این نظریه بر نقش مهم عوامل اجتماعی در روابط بین‌الملل و در رفتار دولت‌هاست. سازه‌انگاران بر این باورند که هنجارها و انگاره‌هایی که دولت‌ها و بازیگران در عرصه نظام بین‌الملل بروز می‌دهند هویت آن‌ها را به دیگری نشان می‌دهد و دیگر بازیگران با توجه به هویت‌های بازیگر مقابل تشخیص می‌دهند که می‌توانند دوست او باشند یا دشمن.

سازه‌انگاران بیشتر به مسائل هستی‌شناسی توجه می‌کنند تا معرفت‌شناسی؛ توجه آنان به انگاره‌ها، معانی، قواعد، هنجارها، ارزش‌ها و رویه‌هاست. آن‌ها بر نقش تکوینی فکری تأکید دارند

1. Constructivism
2. Alexander Wendt

و در حقیقت هم بر ابعاد مادی و هم بر ابعاد غیرمادی حیات اجتماعی تأکید می‌ورزند. آن‌ها به چگونگی شکل دادن جهان مادی به کنش در رفتار انسانی و شکل گرفتن جهان مادی توسط کنش و رفتار انسانی تأکید دارند که نتیجه تفسیر هنجاری و معرفت‌شناختی از جهان مادی است. سازه‌انگاران به تعامل بین ساختار و کارگزار قائل‌اند و از نظر آن‌ها ساختارهای اجتماعی نتیجه پیامدهای خواسته و ناخواسته کنش و رفتار انسانی است و همین کنش‌ها و رفتارها یک بستر ساختاری تقلیل‌ناپذیر را فرض می‌گیرند و این بستر همواره به‌عنوان یک واسطه برای آن‌ها عمل می‌کند (Went, 1987: 360). همچنین اسمیت (۲۰۰۱: ۱۵۵) معتقد است که کنشگران منافع و هویت خود را از طریق مشارکت در معانی جمعی به دست می‌آورند؛ چون بر این باورند که هویت و منافع اموری رابطه‌ای و نسبی‌اند و ما آن را تعریف می‌کنیم.

۳-۱. رئالیسم تهاجمی^۱

رئالیسم تهاجمی که جان مرشایمر^۲ (۲۰۰۱: ۵) مطرح کرد، بر این نکته تأکید می‌کند که قدرت‌های بزرگ به دنبال کسب هژمونی در نظام بین‌المللی‌اند. وی معتقد است بی‌اعتمادی - که ذاتی میان کشورهاست - و ماهیت آنارشیک نظام بین‌المللی و تلاش برای حفظ بقا باعث می‌شود قدرت‌های بزرگ به صورت اجتناب‌ناپذیر به رفتار تهاجمی روی بیاورند تا امنیت خود را تضمین کنند. این رفتار تهاجمی از طریق افزایش قدرت نظامی و سیاسی انجام می‌شود؛ چرا که در جهان آنارشیک، تنها قدرت تضمین‌کننده امنیت است.

از نظر مرشایمر، رسیدن به هژمونی هدف نهایی قدرت‌های بزرگ است و آنچه اهمیت دارد این است که دولت‌ها در رسیدن به هدف نهایی خود چه راهبردی را به کار می‌گیرند. در این زمینه، مرشایمر دو راهبرد را بیان می‌کند: ۱. دستیابی هرچه بیشتر به قدرت نسبی؛ ۲. کنترل دولت‌های مهاجم و بازداشتن آن‌ها از دستیابی به قدرت نسبی بیشتر که به ضرر دولت رقیب است (افضلی و همکاران، ۱۳۹۸: ۵).

مرشایمر (۲۰۰۱) اذعان می‌کند که کشورها باید بتوانند راه بقای خود را تأمین کنند. از دیدگاه وی، کشورها علاوه بر اینکه تلاش می‌کنند قدرت خود را افزایش دهند، به دنبال کاهش قدرت کشور مقابل هستند. او موازنه‌سازی و واگذاری مسئولیت را پیشنهاد می‌کند. به تعبیری دیگر،

1. Aggressive Realism

2. Mearsheimer

رتالیسم تهاجمی رفتار دولت‌ها را با انگیزه‌های قدرت‌طلبانه و امنیت‌خواهانه بیان می‌کند. در این راستا، دولت‌ها به علت بی‌اعتمادی به بازیگران به‌دنبال قدرتمند شدن در حوزه‌های نظامی و اقتصادی‌اند تا قدرت خود را افزایش دهند و امنیت خود را تضمین کنند؛ چرا که باور دارند افزایش قدرت بهترین راه برای جلوگیری از خطرات احتمالی است.

درخصوص دلایل رجحان دو نظریه یادشده در تبیین مسئله تحقیق، باید گفت که بر اساس نظریه سازه‌انگاری، هویت فلسطینیان عامل مقاومت در برابر اسرائیل تعریف شده و سیاست خارجی ایران نیز بر اساس همین هویت شکل گرفته است. به علاوه، تأکید بر نقش نسبی و هژمونی‌خواهی قدرت‌ها و رفتارهای تهاجمی آن‌ها در محیط آنارشیک بین‌المللی به مسئله فلسطین و رقابت میان قدرت‌های بزرگ در این بحران از دلایل گزینش نظریات سازه‌انگاری و رتالیسم تهاجمی است.

۴. بحران در فلسطین و عملیات طوفان الاقصی

در جریان جنگ جهانی اول، بریتانیا به یهودیان وعده داد که در صورت پیروزی، از میهن ملی یهودیان در فلسطین حمایت خواهد کرد و در قالب قرارداد بالفور ۱۹۱۷ مطرح شد که انگلستان حمایت خود را از تشکیل کشور یهود در فلسطین به عمل می‌آورد. این قرارداد زمینه‌ساز منازعات فلسطین و یهودیان شد (Segev, 2000). بعد از قرارداد یادشده و تحت قیمومیت بریتانیا، مهاجرت یهودیان به فلسطین شدت گرفت و در نتیجه، تنش‌های قومی به وجود آمد (Smith, 2013). در سال ۱۹۴۷ سازمان ملل متحد طرحی تحت عنوان تقسیم فلسطین به دو کشور عرب و یهود ارائه کرد که طی این پیشنهاد، بخش بزرگی از سرزمین فلسطین به یهودیان واگذار شد. به تعبیری، تجزیه فلسطین به‌طور گسترده‌ای تحت تأثیر منازعات بین‌المللی و منطقه‌ای بود. بعد از قرارداد بالفور و طرح تقسیم سازمان ملل متحد نیز، جنگ‌های ۱۹۴۸ و ۱۹۶۷ اهمیت زیادی داشت. قدس به‌عنوان یکی از مهم‌ترین پایگاه‌های مقاومت مردم محسوب می‌شد، به صورتی که انتفاضه سال ۲۰۱۵ به انتفاضه قدس شهرت یافت؛ چرا که قدس برای فلسطینی‌ها هم از لحاظ تاریخی و هم از لحاظ مذهبی اهمیت زیادی دارد (رجبی، ۱۴۰۰).

در همین راستا در تاریخ هفتم اکتبر ۲۰۲۳ و در زمان پنجاهمین سالگرد شروع جنگ رمضان (معروف به جنگ یوم کیپور در سال ۱۹۷۳) نیروهای مقاومت حماس با عبور از دیوار حائل بین نوار غزه و سرزمین‌های اشغالی، عملیات طرح‌ریزی‌شده و گسترده‌ای را در قلمروهای سایبری،

زمینی، هوایی و دریایی در سرزمین‌های در اشغال رژیم صهیونیستی انجام دادند. حماس راهبردهای نظامی رژیم صهیونیستی از جمله «جنگ تهاجمی و کشاندن جنگ به سرزمین دشمن» را به‌خوبی علیه خود رژیم به کار گرفت و با شکست دادن ارتش رژیم صهیونیستی در حوزه‌های اطلاعاتی، نظامی و فناوریانه توانست هیبت این رژیم را در داخل و در دنیا از بین ببرد و ضربه‌ای بسیار بی‌سابقه بر پیکره آن وارد کند (محمدی منفرد، ۱۴۰۲: ۱۷۴). در همین زمینه، رهبر انقلاب اسلامی ایران روز ۱۸ مهرماه در واکنش به این وقایع فرمودند: «در این قضیه پانزدهم مهر به این طرف، رژیم غاصب صهیونیستی، هم از لحاظ نظامی، هم از لحاظ اطلاعاتی، یک شکست غیرقابل‌ترمیم خورده؛ شکست را همه گفتند، تأکید من به «غیرقابل‌ترمیم بودن» است» (<https://khl.ink/f/54056>).

۵. مواضع قدرت‌های منطقه‌ای در قبال عملیات ۷ اکتبر (طوفان الاقصی)

۵-۱. جمهوری اسلامی ایران

پیش از انقلاب اسلامی، ایران به‌عنوان یکی از متحدان اصلی اسرائیل در خاورمیانه شناخته می‌شد و روابط اقتصادی و امنیتی گسترده‌ای با این کشور داشت؛ اما با پیروزی انقلاب در سال ۱۳۵۷، سیاست خارجی ایران به‌طور کامل تغییر کرد و حمایت از فلسطین به یکی از اصول اساسی آن تبدیل شد. این تغییر ناشی از ماهیت ایدئولوژیک انقلاب اسلامی و تأکید آن بر مبارزه با ظلم و حمایت از مسلمانان جهان بود، تا جایی مسئله فلسطین که در اندیشه انقلاب اسلامی یک امر عقیدتی محسوب می‌شود. از این‌رو، سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال عملیات طوفان الاقصی و بحران جاری غزه، منعکس‌کننده اهداف راهبردی ایران به‌عنوان یک قدرت منطقه‌ای در تقابل با اسرائیل است؛ چرا که ایران مدت‌هاست از گروه‌هایی مانند حماس و جهاد اسلامی فلسطین به‌عنوان بخشی از محور مقاومت به‌عنوان یک ائتلاف علیه اسرائیل و نفوذ غرب در غرب آسیا حمایت می‌کند (Milwaukee Independent, 2023). این حمایت با تعهد ایدئولوژیک تهران به حاکمیت فلسطین همخوانی دارد و مخالف تلاش‌های عادی‌سازی روابط اسرائیل با سایر کشورهای عربی است که ایران آن را خیانت به وحدت اسلامی می‌داند.

در بحران غزه، سیاست ایران با حمایت صریح از حماس اما اجتناب محتاطانه از رویارویی مستقیم نظامی با اسرائیل تعریف شده است. دولت ایران اقدامات اسرائیل در غزه را محکوم کرد و با فلسطینی‌ها، به‌ویژه پس از حملات اکتبر ۲۰۲۳ به اسرائیل با عنوان طوفان الاقصی، ابراز

همبستگی کرد. این رویداد باعث تسریع ابراز حمایت ایران شد و در عین حال نقش موازنه‌گری دقیق آن را در منطقه آشکار کرد. به عنوان مثال، در حالی که حزب الله لبنان - با حمایت ایران - درگیری‌های لفظی شدیدی علیه اسرائیل داشته است، اقدام نظامی احتمالی را با وقوع تهاجم زمینی اسرائیل به غزه مرتبط کرده است که این امر نشان‌دهنده نقش استراتژیک ایران برای اجتناب از درگیری مستقیم است (Politics Society, 2023).

در همین راستا، عملیات ۱۷ اکتبر یک پیروزی غیرمستقیم برای ایران هم محسوب می‌شود؛ چرا که پیروزی حماس در این عملیات، تلاش‌های عادی‌سازی روابط بین اسرائیل و عربستان سعودی را که مورد حمایت آمریکاست تضعیف نموده و استراتژی منطقه‌ای ایالات متحده مبتنی بر منزوی کردن ایران را متوقف کرده است. به علاوه، طوفان الاقصی بحث‌ها را در محافل سیاست خارجی ایران در مورد گسترش نفوذ منطقه‌ای خود تشدید کرده است؛ چرا که وضعیت منطقه فرصتی را برای ایران فراهم می‌کند تا روابط خود را با بازیگران غیردولتی تعمیق کند و نفوذ خود را در مناطق ناآرام در عراق، یمن و غزه تقویت کند. این اقدامات بر اهداف راهبردی ایران برای استفاده از اتحادهای نامتقارن به منظور حفظ نفوذ و بازدارندگی دشمنان خود بدون درگیر شدن در جنگ علنی تأکید می‌کند (Sana'a Center, 2023).

در مجموع، سیاست خارجی ایران در قبال بحران غزه مبتنی بر تلفیق نوعی از همسویی ایدئولوژیک با عمل‌گرایی استراتژیک است؛ به عبارت دیگر، رویکرد جمهوری اسلامی به آن اجازه می‌دهد از مقاومت فلسطین حمایت و بدون خطر تشدید درگیری، با متحدان آمریکا و اسرائیل مخالفت کند. این توازن ظریف، حمایت غیرمستقیم و دیپلماسی محتاطانه، راهبرد گسترده‌تر ایران برای شکل‌دهی به پویایی‌های منطقه‌ای و تقویت موضع ایدئولوژیک آن را برجسته می‌کند که منعکس‌کننده رویکردی حساب‌شده و بلندمدت در راستای حفظ نفوذ منطقه‌ای خود است (Milwaukee Independent, 2023).

به منظور تصدیق اهداف یادشده، سخنان امیرعبداللهیان، وزیر وقت امور خارجه ایران، در ژنو درخصوص تحولات فلسطین در ۲۴ آبان ۱۴۰۲ قابل توجه است: «ما در شهر ژنو که به عنوان مرکز جهانی مباحث بشردوستانه اشتها یافته است و در سازمانی که هم عنوانش «گفت‌وگوهای بشردوستانه» است و هم ماموریت و مسئولیتش «رسیدگی به امور بشردوستانه» تعریف شده است، می‌خواهیم راجع به فوری‌ترین فاجعه بشردوستانه روز جهان یعنی غزه بحث کنیم... حضور من در

ژنو و در این جلسه در مرکز گفت‌وگوهای بشردوستانه و رایزنی‌های فشرده‌ای که با برخی از سازمان‌های بین‌المللی مستقر در ژنو خواهیم داشت در راستای انجام وظیفه‌ای است که علاوه بر وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران به نمایندگی از ملت ایران، بر اساس مسئولیت محوله از سوی سازمان OIC بر عهده خود می‌دانم...

سؤال این است که چه باید کرد؟

۱. توقف فوری و بی‌قید و شرط کشتار و جنایات جنگی و نسل‌کشی مردم غزه، اولویت کل جامعه بین‌المللی باید باشد.

۲. کمک‌رسانی فوری و مؤثر بشردوستانه، شامل کمک‌های پزشکی و دارویی و غذایی، به مردم غزه باید بدون فوت وقت انجام شود.

۳. به هیچ عنوان نباید اجازه داد کوچاندن اجباری فلسطینیان از خانه و کاشانه خود تکرار شود.

۴. جنایات ارتكابی در غزه نباید بدون مجازات بماند. دلیل اصلی بی‌پروایی این رژیم در ارتكاب چنین جنایاتی بی‌کیفر ماندن طولانی‌مدت است.

۵. ما در نشست مشترک سران کشورهای اسلامی و عربی در ۱۸ نوامبر بر ضرورت اتخاذ تدابیر عملی و مؤثر جهت وادار کردن رژیم اسرائیل به توقف حملات سبعانه به غزه تأکید نمودیم که از جمله آن‌ها توقف فوری قطع فروش تسلیحات به این رژیم می‌باشد.

۶. ایران راهکار سیاسی حل بحران در فلسطین را برگزاری رفراندوم بین ساکنان اصیل فلسطین شامل مسیحی، یهودی و مسلمان می‌داند. یعنی هر فلسطینی از حق تعیین سرنوشت از طریق رأی برخوردار شود (dolat.ir).

علاوه بر این، آیت‌الله خامنه‌ای در یکی از سخنرانی‌ها درباره طوفان الاقصی تصریح کردند: «نکته اول همان چیزی است که در تحلیل‌های گوناگونی که این دو سه روزه شده وجود داشت و آن، این است که در این قضیه پانزدهم مهر به این طرف، رژیم غاصب صهیونیستی، هم از لحاظ نظامی، هم از لحاظ اطلاعاتی، یک شکست غیرقابل ترمیم خورده؛ شکست را همه گفتند، تأکید من به «غیرقابل ترمیم بودن» است. من می‌گویم این زلزله ویرانگر توانسته است بعضی از سازه‌های اصلی حاکمیت رژیم غاصب را ویران کند که تجدید بنای آن سازه‌ها به این آسانی امکان‌پذیر نیست. بعید است که رژیم غاصب صهیونیستی با همه‌های وهوبی که می‌کند، با همه حمایت‌هایی که امروز در دنیا از سوی غربی‌ها از او می‌شود، بتواند آن سازه‌ها را ترمیم کند. من عرض می‌کنم

از شنبه پانزدهم مهر، رژیم صهیونیستی [دیگر] رژیم صهیونیستی قبلی نیست و ضربه‌ای که خورده است به این آسانی قابل جبران نیست (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=54056>).

۵-۲. عربستان سعودی

عربستان سیاست دوگانه دارد؛ از یک سو می‌خواهد رابطه با آمریکا را حفظ کند و از طرف دیگر خواهان رسیدگی به مسئله فلسطین است و می‌خواهد رهبر جهان عرب باشد و خواستار حل بحران است. به تعبیری، اگرچه عربستان دنبال نظم در منطقه و حل سریع این بحران است، اما واکنش جدی نسبت به مسئله فلسطین نداشته و بسیار محافظه‌کار است؛ به نحوی که از گذشته تا به امروز به‌عنوان مثال با شکست اعراب در جنگ شش‌روزه (۱۹۶۷)، رژیم‌های محافظه‌کار عرب در موضعی تدافعی ناچار شدند تا برای خاموش ساختن آتش احساسات توده‌های مسلمان کشورهای خود، اقدامی ولو ظاهری و نمایشی انجام دهند؛ لذا کشورهای مزبور درصدد ایجاد سازمان کنفرانس اسلامی برآمدند (موسی‌زاده، ۱۳۹۳).

در سال‌های اخیر، رهبران سعودی چشم‌انداز عادی‌سازی روابط با اسرائیل را در درجه اول برای تقویت روابط امنیتی و اقتصادی در منطقه بررسی کرده‌اند. این مسیر عادی‌سازی با حمایت ایالات متحده، همسو با اهداف چشم‌انداز ۲۰۳۰ عربستان سعودی است که بر تنوع اقتصادی و ثبات منطقه تمرکز دارد. با این حال، عملیات طوفان الاقصی بر شکنندگی امنیت اسرائیل تأکید کرد و نگرانی‌هایی را در ریاض در مورد پیامدهای منطقه‌ای بی‌ثبات‌سازی بیشتر در صورت عدم رسیدگی به مسائل فلسطین ایجاد کرد (Stimson Center, 2023; Arab Center, 2023). در این زمینه، مقامات سعودی تأکید کردند که صلح در خاورمیانه بدون قطعنامه‌ای که به حاکمیت فلسطین بپردازد، دست‌نیافتنی باقی می‌ماند (Express Tribune, 2023; Stimson Center, 2023).

به‌علاوه، این حادثه اتحادهای منطقه‌ای را مجدداً تنظیم کرده است و نفوذ ایران به‌عنوان حامی حماس و حزب‌الله در کانون توجه بیشتری قرار گرفته است. برای عربستان سعودی حفظ توازن بین مقابله با نفوذ ایران و حمایت از مواضع آن در قبال حقوق فلسطینی‌ها حیاتی شده است. همبستگی مجدد میان جناح‌های همسو با ایران از جمله حماس و حزب‌الله موسوم به «محور مقاومت»، کارآمدی چارچوب‌های امنیتی ایجادشده توسط ایالات متحده و اسرائیل را به چالش می‌کشد و بر تغییر به‌سمت خودمختاری منطقه‌ای بیشتر در امور امنیتی خاورمیانه تأکید می‌کند (Express Tribune, 2023).

از این‌رو، طوفان الاقصی عربستان را تحت فشار قرار داده است تا استراتژی‌های سیاست خارجی خود را مجدداً ارزیابی کند. ریاض از یک سو، برای مشارکت استراتژیک خود با ایالات متحده ارزش قائل است و عادی‌سازی با اسرائیل را یک دارایی بالقوه اقتصادی و امنیتی می‌داند. از سوی دیگر، ماهیت طولانی و خشونت‌آمیز درگیری اسرائیل و فلسطین که اکنون دوباره شعله‌ور شده است، مجدداً بر درخواست رهبران سعودی برای راه‌حل واقعی دو کشور برای جلوگیری از بی‌ثباتی طولانی‌مدت تأکید می‌کند (Arab Center, 2023). به تعبیری، عربستان برای عادی‌سازی روابط با اسرائیل تلاش می‌کند و دنبال این است که بحران‌ها حل شود و بعد از حمله ایران به اسرائیل، عربستان در ازای عادی‌سازی روابط، دو خواسته از آمریکا دارد: ۱. کشور فلسطین تشکیل شود؛ ۲. آمریکا ضمانت‌نامه امنیتی که به اسرائیل داده به عربستان هم بدهد و در مقابل حملات ایران، آمریکا خودش را موظف بداند که از عربستان حمایت کند (Stimson Center, 2023; Arab Center, 2023).

در مجموع، موضع عربستان در قبال تحولات فلسطین از فحوای بیانات مقامات رسمی این کشور بهتر مشخص می‌شود. برای مثال، فیصل بن فرحان، وزیر امور خارجه عربستان، در نشست وزیران خارجه کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی در ارتباط با غزه در شهر جدّه اعلام کرد: «زمان به رسمیت شناختن فلسطین فرارسیده و جامعه بین‌الملل باید دفاع کند از غیرنظامیان در غزه و مانع کوچاندن فلسطینی‌ها شود. ما نسبت به کاهش اعتماد به آژانس و از بین بردن نقش مهم این آژانس در نوار غزه هشدار می‌دهیم. جامعه بین‌الملل در توقف این جنگ ناکام است و ما بر تلاش برای رفع درد و رنج فلسطینی‌ها و فراهم کردن برپایی کشورشان تأکید می‌کنیم و به ثبات نیاز داریم. تنها راه ثبات، حل مسئله فلسطین است» (Reuters, 2024a). ولی عهد عربستان نیز بیان می‌کند که «عملیات نظامی در غزه که بر زندگی غیرنظامیان و زیرساخت‌ها تأثیر می‌گذارد باید متوقف شود. ما خواستار راه‌حلی عادلانه برای ایجاد یک کشور فلسطینی بر اساس مرزهای ۱۹۶۷ هستیم، به گونه‌ای که امنیت و رفاه برای همه حاصل شود. ما هدف قرار دادن غیرنظامیان به هر شکل و هر بهانه‌ای را رد می‌کنیم» (Arab Center, 2023).

۳-۵. ترکیه

واکنش سیاست خارجی ترکیه به عملیات طوفان الاقصی منعکس‌کننده رویکردی چندوجهی است که بر اساس جاه‌طلبی‌های منطقه‌ای، موضع تاریخی ترکیه در قبال مسئله فلسطین و عوامل

سیاسی داخلی شکل می‌گرفت. ترکیه در ابتدا لحن تا حدودی بی‌طرفانه داشت و از همه طرف‌ها خواست تا خویشتن‌داری کنند و خواستار حفاظت از غیرنظامیان و آزادی گروگان‌ها شد (Al-Zaytouna Centre, 2023). با این حال، با تشدید خصومت‌ها و تشدید عملیات نظامی اسرائیل در غزه، موضع ترکیه به‌طور قطعی انتقادی‌تر از اسرائیل شد؛ به‌نحوی که رجب طیب اردوغان، رئیس‌جمهور ترکیه، آشکارا اسرائیل را «دولت تروریست» نامید، اصطلاحی که در افکار عمومی ترکیه طنین‌انداز شد که عمده‌تاً از آرمان فلسطین حمایت می‌کند و اقدامات اسرائیل در غزه را محکوم می‌کند (Atlantic Council, 2023; Stimson Center, 2023).

از نظر دیپلماتیک، ترکیه طبقه‌بندی حماس را به‌عنوان یک سازمان تروریستی رد کرد و آن را یک جنبش مقاومت مشروع ارزیابی کرد. این موضع با استراتژی منطقه‌ای گسترده‌تر ترکیه همسو است که اغلب به‌دنبال همسویی با نهادهای مخالف نفوذ اسرائیل و ایالات متحده در خاورمیانه است. ترکیه کانال‌های باز را با رهبری حماس حفظ کرده است. در داخل دولت نیز جلساتی در سطوح عالی برگزار کرده که نشان‌دهنده حمایت ترکیه از مقاومت فلسطین و همچنین آرزوی آن برای دیده شدن به‌عنوان حافظ منافع مسلمانان در منطقه است (Al-Zaytouna Centre, 2023).

علاوه بر محکومیت‌های لفظی، ترکیه نیز اقدامات مشخصی را برای حمایت از غزه پیشنهاد کرد؛ به‌عنوان مثال، ارسال کمک‌های بشردوستانه به غزه از طریق مصر را تسهیل کرد و مجروحان فلسطینی را در بیمارستان‌های ترکیه مداوا کرد. علاوه بر این، ترکیه یک ابتکار حفظ صلح را پیشنهاد کرد که شامل استقرار نیروهای ترکیه به‌عنوان بخشی از ائتلاف بین‌المللی «کشورهای ضامن» بود، اگرچه اسرائیل به‌سرعت این پیشنهاد را رد کرد. ترکیه همچنین با پیوستن به سایر کشورها در محکومیت اقدامات اسرائیل در سازمان ملل و ابراز همبستگی با لبنان در میان تهدیدهای اسرائیل، گام‌های دیپلماتیک برداشت (Reuters, 2023a). سیاست ترکیه به‌شدت تحت تأثیر سیاست داخلی است. حزب عدالت و توسعه به‌همراه متحدان سیاسی خود، با فشار احزاب مخالف برای اتخاذ مواضع سخت‌گیرانه‌تری علیه اسرائیل مواجه شده است. برخی از جناح‌های اپوزیسیون حتی خواستار توقف کامل تجارت با اسرائیل و تحریم‌های بیشتر شده‌اند که نشان‌دهنده احساسات گسترده در طیف سیاسی ترکیه برای همسویی بیشتر با مواضع طرفدار فلسطین است (Atlantic Council, 2023).

درگیری در حال تحول، محاسبات اقتصادی و امنیتی ترکیه را نیز پیچیده می‌کند؛ زیرا هرگونه اختلال قابل توجه در روابط با اسرائیل پیامدهای اقتصادی را به‌ویژه در زمینه‌هایی مانند تجارت و انرژی در پی دارد. در حالی که ترکیه هنوز تحریم‌های کامل اقتصادی را اعمال نکرده است، گزارش‌هایی از تغییرات احتمالی در مسیرهای تجاری و استراتژی‌های تحویل کالا برای اجتناب از بازارهای اسرائیل وجود دارد. همچنین تصمیم آنکارا برای پیوستن به پرونده آفریقای جنوبی علیه اسرائیل در دیوان بین‌المللی دادگستری نشان‌دهنده قصد ترکیه برای پیگیری راه‌های قانونی برای پاسخگو کردن اسرائیل است که به‌طور بالقوه بر روابط دیپلماتیک ترکیه و اسرائیل در درازمدت تأثیر خواهد گذاشت (Al-Zaytouna Centre, 2023; Atlantic Council, 2023).

در مجموع، واکنش ترکیه به طوفان الاقصی با نقش دوگانه آن به‌عنوان یک قدرت منطقه‌ای و حامی حقوق فلسطین قابل تفسیر است. لفاظی‌ها و اقدامات رسمی آن‌ها نشان‌دهنده تعادل دقیق بین برآوردن خواسته‌های داخلی و حفظ منافع استراتژیک بلندمدت آن است. با ادامه پیشرفت اوضاع در غزه، ترکیه به احتمال زیاد موضع انتقادی خود را در قبال اسرائیل حفظ خواهد کرد و در عین حال، راه‌هایی برای میانجیگری و کاهش بحران انسانی را بررسی و خود را به‌عنوان یک مدافع برجسته مسلمان در عرصه بین‌المللی معرفی می‌کند. اردوغان در سخنرانی دیگری گفت: غرب اصلی‌ترین مسئول اتفاقاتی است که در غزه می‌افتد و به‌طور کامل از کشتار کودکان فلسطینی دفاع می‌کند. آن‌ها تا دیروز برای ظلمی که در اوکراین می‌شد اشک تمساح می‌ریختند، اما امروز از اسرائیل دفاع می‌کنند و دستانشان به خون آلوده است (Al-Jazeera, 2023).

رئیس‌جمهور ترکیه افزود: برای کسانی که در اوکراین کشته شدند اشک ریختید، حال چرا برای کودکان غزه‌ای سکوت کرده‌اید؟ همان‌طور که درد و رنج برادران و خواهران خود در همه جاهایی که می‌توانیم به آن برسیم شریک هستیم، از غزه نیز دفاع می‌کنیم. ما در اینجا نه تنها کشتار غزه را محکوم می‌کنیم که امروز آتش قلبمان برای غزه را فریاد خواهیم زد. ما برای مردم بسیاری از مناطق کریمه تا قره‌باغ، از بوسنی تا کرکوک، از فلسطین تا ترکستان، از افغانستان تا چین اشک ریختیم. وقتی گفتم حماس یک گروه تروریستی نیست، اسرائیل از این موضوع بسیار ناراحت شد. می‌دانستیم که شما این را خواهید گفت و چون این امر را می‌دانستیم، آن را به‌وضوح بیان کردیم (Reuters, 2023a).

۶. دکترین سیاست خارجی قدرت‌های جهانی در مواجهه با عملیات ۷ اکتبر (طوفان الاقصی)

۱-۶. چین

موضوع سیاست خارجی چین در رابطه با تشدید تنش پس از حملات طوفان الاقصی در ۷ اکتبر ۲۰۲۳، حمایت مداوم آن از راه‌حل‌های دیپلماتیک و اصول غیرمداخله‌گرایانه در خاورمیانه را نشان داده است. تمرکز اصلی چین بر تقویت ثبات و کاهش درگیری برای پیشبرد طرح کمربند و جاده و دیگر منافع اقتصادی استراتژیک خود در منطقه بوده است. حمله و خشونت‌های متعاقب آن در غزه، درخواست‌های چین را برای راه‌حل دو دولتی با بیت‌المقدس شرقی به‌عنوان پایتخت یک کشور مستقل فلسطینی دوباره شعله‌ور کرد (Express Tribune, 2023). رویکرد چین بر نقش «میانجی بی‌طرف» تأکید می‌کند، جایی که گفت‌وگوهای منطقه‌ای را تشویق می‌کند و در عین حال، از جانبداری صریح خودداری می‌کند که با سیاست خارجی گسترده‌تر این کشور در مناطق تحت تأثیر درگیری‌های تاریخی همسوست (Middle East Monitor, 2023).

وزارت خارجه چین رسماً از تشدید خشونت‌ها ابراز نگرانی کرده و از اسرائیل و حماس خواسته است تا خویشتن‌داری کنند. مواضع پکن تحت تأثیر سیاست طولانی‌مدت آن در حمایت از خودمختاری فلسطینی‌ها و همچنین نیاز به اجتناب از بیگانگی اسرائیل است که با آن روابط اقتصادی رو به رشدی دارد. علاوه بر این، استراتژی چین منعکس‌کننده یک هدف ژئوپلیتیکی گسترده‌تر برای نشان دادن خود به‌عنوان جایگزین ترویج‌کننده صلح برای نفوذ ایالات متحده در منطقه است، به‌ویژه در پاسخ به آنچه به‌عنوان استانداردهای دوگانه غربی در مناقشات بین‌المللی تلقی می‌شود (Foreign Policy Research Institute, 2023).

طوفان الاقصی همچنین تعهد چین به اتحادهای خود در جنوب جهانی را برجسته کرده است. به‌ویژه، پکن خود را به‌عنوان حامی آرمان فلسطین در سازمان ملل متحد قرار داده است و اغلب با روسیه و دیگر شرکای منطقه‌ای که از دخالت غرب در خاورمیانه انتقاد می‌کنند، همسو می‌شود. این موضع دیپلماتیک به چین اجازه می‌دهد تا نفوذ خود را در میان کشورهای دارای اکثریت مسلمان تقویت کند و در عین حال، روایت چندجانبه‌گرایی و مخالفت خود با هژمونی غربی را پیش ببرد (Middle East Monitor, 2023).

تشدید بحران، چالش‌های پیچیده‌ای را برای چین ایجاد کرده است و منافع دیپلماتیک، اقتصادی و ژئوپلیتیکی آن را متعادل می‌کند. وانگ ونبن، سخنگوی وزارت خارجه چین، با تأکید بر موضع چین در برابر اقدامات یک‌جانبه که می‌تواند بی‌ثباتی را تشدید کند، تأکید کرد که حل‌وفصل مناقشه مستلزم رعایت قوانین بین‌المللی و احترام به حقوق تاریخی است. این موضع با استراتژی مداوم پکن برای تشویق گفت‌وگوهای صلح بدون تخصیص منابع نظامی یا مالی، نشان دادن خود به عنوان یک نیروی تثبیت‌کننده در خاورمیانه و متمایز کردن رویکرد خود از مداخلات نظامی غرب همسو است (Express Tribune, 2023).

پکن عمیقاً نگران تنش‌های کنونی و خشونت‌ها در فلسطین است و از جامعه بین‌المللی درخواست اقدام سریع و شروع دوباره مذاکرات صلح بین فلسطینی‌ها و اسرائیل را داشت تا راهی برای صلح پایدار ایجاد کند. راه‌حلی که چین درباره طوفان الاقصی داشت برای خروج از بحران راه‌حل دودولتی و استقرار یک دولت مستقل فلسطینی است. وانگ یی،^۱ وزیر خارجه چین، خواستار برگزاری کنفرانس صلح بین‌المللی جامع‌تر و مؤثرتری برای تدوین نقشه راه به‌منظور اجرای راه‌حل دودولتی برای حل‌وفصل مناقشه فلسطین شد. وی این درخواست را در جریان یک کنفرانس مطبوعاتی مشترک با سامح الشکری، همتای مصری خود، در قاهره مطرح کرد. او همچنین طرح چهارماده‌ای را برای حل‌وفصل مناقشه در نوار غزه پیشنهاد کرد. طبق این پیشنهاد، در حال حاضر اولویت اصلی پایان دادن به درگیری غزه در اسرع وقت است و دوم اینکه اطمینان از ارسال فوری کمک‌های بشردوستانه به نوار غزه یک مسئولیت اخلاقی است. وی خبر داد که چین تصمیم دارد سومین گروه کمک‌های بشردوستانه را به غزه ارائه کند. همچنین در تشریح سومین ماده از این طرح، با بیان اینکه خواست مردم فلسطین در مورد آینده غزه باید کاملاً محترم شمرده شود، گفت: آتش‌بس و توقف جنگ پیش‌نیازهای اساسی حکومت غزه بوده و اصل «فلسطینی‌ها بر فلسطین حکومت می‌کنند» اصل اساسی برای بحث درباره آینده غزه است (Reuters, 2024b).

۶-۲. روسیه

واکنش سیاست خارجی روسیه به تشدید تنش اخیر بین اسرائیل و حماس، به‌ویژه پس از عملیات طوفان الاقصی در ۷ اکتبر، با اقدامی متعادل‌کننده مشخص شده است که نشان‌دهنده علاقه این

1. Wang Yi

کشور به تقویت روابط در خاورمیانه و در عین حال اجتناب از رویارویی مستقیم با غرب است. روسیه بر موضعی تأکید می‌کند که دیپلماسی و گفت‌وگو را بر پاسخ‌های نظامی ترجیح می‌دهد. این رویکرد سیاسی با دیدگاه گسترده‌تر سیاست خارجی این کشور در خاورمیانه همسویی دارد که بر اساس منافع این کشور در سوریه، روابط با ایران و روابط اقتصادی با کشورهای حاشیه خلیج فارس شکل گرفته است (Foreign Policy Research Institute, 2023).

روسیه خود را یک میانجی و یک واسطه قدرت معرفی کرده است که به‌جای حمایت از یک طرف، برای آتش‌بس و راه‌حل دیپلماتیک فشار می‌آورد. در پی طوفان الاقصی مسکو از دو طرف خواست تا خویشتن‌داری کنند و بر لزوم توقف خشونت برای جلوگیری از بی‌ثباتی بیشتر در منطقه تأکید کرد. این واکنش با حمایت معمولی روسیه برای جهانی چندقطبی که در آن نفوذ غرب توسط قدرت‌های غیرغربی موازن می‌شود مطابقت دارد و منعکس‌کننده استراتژی گسترده‌تر روسیه در منطقه است، جایی که خود را به‌عنوان متحد کشورهایمانند سوریه و ایران و در عین حال علاقه‌مند به حفظ روابط با دیگران مانند اسرائیل و ترکیه نشان می‌دهد. در همین راستا، ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه، تصریح کرد که طرفدار تشکیل کشور فلسطین هستیم. مسئله فلسطین در قلب هر مسلمانی قرار دارد و از سوی آن‌ها به‌عنوان مظهر بی‌عدالتی بزرگ تلقی می‌شود و آمریکا سازوکارهای منطقه درگیری اعراب و اسرائیل را نادیده گرفته و بر نیازهای مادی تکیه زده است؛ آن‌ها سعی کردند راه‌حل مشکلات اساسی فلسطین را با کمک‌های اقتصادی جایگزین کنند. بدون حل مسائل اساسی سیاسی درخصوص ایجاد کشور فلسطین، حل وضعیتی که منجر به فوران خشونت شده، غیرممکن است. مشخص نیست که آیا تنش‌ها میان اسرائیل و فلسطین در آینده نزدیک می‌تواند آرام شود یا خیر؛ اما ممکن است منجر به مشکلات بزرگی شود. موضوع روسیه در قبال فلسطین و اسرائیل برای طرفین کاملاً شناخته‌شده است؛ ما طرفدار اجرای تصمیمات سازمان ملل و تشکیل کشور فلسطین هستیم. پوتین درخصوص جنگ رژیم صهیونیستی علیه فلسطینی‌ها نیز گفت: عملیات زمینی اسرائیل در غزه منجر به تلفات غیرنظامیان خواهد شد و مهم‌ترین چیز در حال حاضر توقف خونریزی است (Al-Jazeera, 2023).

وی با اشاره به سنگ‌اندازی‌های آمریکا در بحران فلسطین افزود: واشنگتن روند حل و فصل منازعه اسرائیل و فلسطین را به انحصار خود درآورده است و حقوق تاریخی مشروع فلسطینیان را نادیده می‌گیرد. وخامت اوضاع در خاورمیانه نتیجه سیاست شکست‌خورده ایالات متحده است که

به‌دنبال مصالحه در مناقشه فلسطین و اسرائیل نبود. وی ادامه داد: از میانجی‌های بین‌المللی چهارجانبه خاورمیانه استفاده نشد. ایالات متحده به بهانه‌های دور از ذهن، عملاً این قالب را که منحصر به فرد بود و اتفاقاً دارای دستوری بود که در قطعنامه مربوطه سازمان ملل تأیید شده بود مسدود کرد و در وضعیت کنونی منطقه گفت که تلفات غیرنظامیان در درگیری‌ها کاملاً غیرقابل قبول خواهد بود. پوتین در ادامه اشاره کرد که خشونت بین فلسطین و اسرائیل نشان می‌دهد سیاست آمریکا در خاورمیانه شکست خورده و نیازهای فلسطینی‌ها را نادیده گرفته است. پوتین هشدار داد که جنگ اسرائیل در غزه می‌تواند فراتر از خاورمیانه گسترش یابد و گفت: این اشتباه است که زنان و کودکان و افراد بی‌گناه ساکن فلسطین مجازات شوند. وظیفه امروز ما توقف خونریزی و خشونت است (Ibid). دیمتری پسکوف^۱ سخنگوی پوتین نیز در این راستا اذعان داشت که کرملین با هردو طرف در تماس است و به‌دنبال ایفای نقش در حل و فصل مناقشه است. پسکوف هشدار داد که خطر سرایت درگیری به مناطق دیگر وجود دارد (Reuters, 2023b).

۳-۶. ایالات متحده آمریکا

سیاست خارجی آمریکا در پی واکنش به عملیات طوفان الاقصی، رویکرد چندلایه‌ای را نشان می‌دهد که شاخصه آن حمایت قاطعانه از اسرائیل، تلاش برای مدیریت تشدید خشونت و تعامل با دیپلماسی بین‌المللی برای مهار بی‌ثباتی گسترده‌تر در منطقه است. بعد از حمله غافلگیرانه اسرائیل تنش و درگیری در منطقه بالا گرفت و به تعبیری باعث بی‌ثباتی در منطقه شده بود. با این حال، دولت بایدن اقدامات حماس را محکوم کرد (Asia Pacific Report, 2023). کمک‌های آمریکا عامل اصلی تأسیس و تداوم حیات اسرائیل در منطقه خاورمیانه است و این سیاست خارجی که آمریکا نسبت به اسرائیل دارد و به تعبیری هم‌جهت بودن سیاست‌های آمریکا و اسرائیل باعث حمایت همه‌جانبه آمریکا از این کشور شده است. از زمان تأسیس اسرائیل تا اوایل دهه ۱۹۶۰، منابع اقتصادی بخش عمده کمک‌های آمریکا به این کشور را تشکیل می‌داد و بخش زیادی از این کمک‌ها بلاعوض بود و اسرائیل ملزم به بازپرداخت آن‌ها نبود (عطایی و عالی، ۱۳۹۱). هرچند دولت بایدن با درخواست‌های داخلی و جهانی برای آتش‌بس بشردوستانه مواجه شد، اما از حق اسرائیل برای دفاع از خود حمایت کرد (Express Tribune, 2023).

1. Dmitry Peskov

در همین راستا، جو بایدن در اظهارات خود نوشت: اسرائیل حق دفاع از خود را دارد. ما باید مطمئن شویم که آن‌ها آنچه را برای محافظت از مردم خود امروز و همیشه نیاز دارند در اختیار دارند. من و بنیامین نتانیاهو درباره چگونگی عملکرد اسرائیل بر اساس قوانین جنگ صحبت کرده‌ایم. این به معنای محافظت از غیرنظامیان است (Al-Jazeera, 2024). جیک سالوان،^۱ مشاور امنیت ملی کاخ سفید نیز در بیانیه‌ای اعلام کرد که به دنبال حمله ۷ اکتبر حماس علیه اسرائیل و واکنش نظامی متعاقب آن، شرایط بشردوستانه در غزه به طور قابل توجهی بدتر شده است.

۷. نتیجه‌گیری

آنچه به عنوان براینده این پژوهش مطرح می‌شود آن است که مواضع سیاست خارجی قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی در قبال بحران طوفان الاقصی، مبتنی بر شاخص‌های نظریه‌های سازه‌انگاری و رئالیسم تهاجمی است؛ چرا که یافته‌ها نشان می‌دهد بازیگران مختلف، بسته به منافع ایدئولوژیک یا ژئوپلیتیک خود، رویکرد متفاوتی در قبال بحران یادشده اتخاذ کرده‌اند. برای مثال، جمهوری اسلامی ایران از آغاز بحران تلاش کرده تا با رویکردی حمایت‌گرایانه از هویت فلسطین دفاع و رویکرد تهاجمی اسرائیل را محکوم کند. عربستان سعودی نیز با رویکردی دوگانه، ارائه طرح پیشنهادی دو دولت را مطرح نموده و ترکیه نیز خواستار برقراری صلح و محکوم کردن اسرائیل است.

علاوه بر این بازیگران، قدرت‌های جهانی از جمله چین به دنبال تلاش برای حل بحران و نوعی سازش میان طرفین است و روسیه نیز با موضع انفعال، تداوم بحران در منطقه را به نفع فراموشی جنگ اوکراین می‌داند. آمریکا نیز همواره به دنبال تلاش برای انزوای فلسطین و ثبات در اسرائیل است. به طور کلی مواضع متناقض همه بازیگران اعم از منطقه‌ای و جهانی، مسئله فلسطین را به امری پیچیده و دشوار تبدیل کرده است. چنین به نظر می‌رسد که حل بحران فلسطین مستلزم ارائه راهکارهایی مبتنی بر رویکردهای واقع‌گرایانه با حفظ هویت آن‌هاست که مورد پذیرش فلسطین نیز باشد؛ اما تا کنون راهکارهایی که ارائه شده جز در برخی مواقع، عمدتاً کارامدی لازم را نداشته است.

به عبارت بهتر، اگر بازیگران یادشده حقوق فلسطین را به عنوان یک کشور مستقل نشناسند، احتمال تسری این تنش‌ها و درگیری‌ها به تمام منطقه وجود دارد و حتی فرامنطقه‌ای شدن بحران

نیز دور از انتظار نیست. از این منظر، قدرت، سیاست و مطامع بازیگران جهانی انسانیت و اخلاق را قربانی حفظ منافع خود کرده است و در مجموع، آنچه مهم به نظر می‌رسد این است که نادیده گرفتن هویت فلسطینیان و حمایت قدرت‌های بزرگ از سیاست‌های خصمانه اسرائیل عامل اصلی تداوم بحران است و برای دستیابی به راه‌حلی پایدار، شناسایی حقوق فلسطینیان به‌عنوان یک دولت-ملت مستقل و بازنگری برخی قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی در سیاست‌های خود در قبال این رخداد، امری اجتناب‌ناپذیر است.

منابع

- افضلی، رسول؛ کامران، حسن؛ دشتی، محمدحسین. (۱۳۹۸). «تبیین تقابل ایران و آمریکا در ژئوپلیتیک منطقه خزر»، *جغرافیا (نشریه انجمن جغرافیایی ایران)*، ۱۷(۶۱)، ۵-۲۴. https://mag.iga.ir/article_245930.html
- ایمانی، اصغر؛ شاهرخی، سید محمد؛ اسلامی، مجتبی. (۱۴۰۳). «قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با جنگ غزه و اسرائیل»، *مطالعات حقوقی*، ۱۲(۵۲)، ۱-۱۹. <https://jlawst.ir/article-1-1068-fa.html>
- «بیانات در مراسم مشترک دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح». (۱۴۰۲/۰۷/۱۸). دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای. <https://khl.ink/f/54056>
- حق‌پناه، جعفر؛ سلامتی، اعظم؛ حیدری، مهدیه. (۱۳۹۵). «بررسی نقش عملکرد قطر و ترکیه در جنگ اخیر غزه»، *پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی*، ۷(۲۶)، ۷۳-۹۳. <https://sanad.iau.ir/Journal/jpir/Article/944897>
- رجبی، محمد (۱۴۰۰). «بررسی مقایسه‌ای طرح‌های ایران و آمریکا در قبال مسئله فلسطین؛ مورد مطالعه: طرح برگزاری همه‌پرسی ملی در سرزمین فلسطین و طرح معامله قرن»، *پژوهش‌های جهان اسلام*، ۱۱(۲)، ۲۵-۴۹. <https://priw.ir/article-1-1561-fa.html>
- «سخنرانی وزیر امور خارجه در ژنو درخصوص تحولات جاری در فلسطین». (۱۴۰۲/۰۸/۲۴). پایگاه اطلاع‌رسانی دولت. <https://dolat.ir/detail/427616>
- عطایی، فرهاد؛ عالی، زهرا. (۱۳۹۱). «رابطه ویژه آمریکا و اسرائیل: پژوهشی درباره پیشینه، ماهیت و گستره این رابطه»، *فصلنامه سیاست*، ۴۲(۱)، ۲۴۳-۲۶۹. https://jpq.ut.ac.ir/article_29939.html
- محمدی منفرد، حسن. (۱۴۰۲). «بررسی نتایج عملیات طوفان الاقصی بر اساس دکترین نظامی رژیم صهیونیستی»، *فصلنامه محیط‌شناسی راهبردی ج.ا. ایران*، ۷(۳)، ۱۷۳-۲۰۲. https://jse.sndu.ac.ir/article_2713.html
- موسی‌زاده، رضا. (۱۳۹۳). *سازمان‌های بین‌المللی*. تهران: نشر میزان.

واعظ، حامد؛ خداوردی، حسن؛ کشیشیان سیرکی، گارینه؛ دهشیری، محمدرضا. (۱۴۰۱). «بررسی وضعیت و جایگاه مسئله فلسطین در عادی‌سازی روابط عربستان سعودی و رژیم اسرائیل»؛ *فصلنامه مطالعات بین‌المللی*، ۱۹(۱)، ۱۳۵-۱۵۵. https://www.isjq.ir/article_150135.html

یوسف‌نژاد، ابراهیم. (۱۳۸۴). *تحولات فلسطین و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران*. گزارش راهبردی دفتر مطالعات سیاسی.

References

- Afzali, R.; Kamran, H. & Dashti, M. (2019). "Explaining the confrontation between Iran and the United States in the geopolitics of the Caspian region". *Geography*, 17(61), 5-24. [In Persian]. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.27172996.1398.17.2.1.1>
- Al-Jazeera. (2023, October 26). "Israel's war in Gaza could spread beyond Middle East: Russia's Putin". <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/26/israels-war-in-gaza-could-spread-beyond-middle-east-russias-putin>
- Al-Jazeera. (2024, March 10). "Biden makes contradictory remarks on red lines for Israel in Gaza". <https://www.aljazeera.com/news/2024/3/10/biden-makes-contradictory-remarks-on-red-lines-for-israel-in-gaza>
- Al-Zaytouna Centre for Studies and Consultations. (2023). "Determinants of the Turkish policy on Operation Al-Aqsa Flood". <https://eng.alzaytouna.net>
- Arab Center DC. (2023). "Saudi-Israeli normalization persists amid Gaza war". <https://arabcenterdc.org>
- Asia Pacific Report. (2023). "Operation Al Aqsa Storm: How, why, and where to now in Gaza?". <https://asiapacificreport.nz>
- Ataie, F. & Alee, Z. (2012). "Special relationship between America and Israel: Research on the history, nature, and range of this relationship". *Political Quarterly*, 42(1), 243-269. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/jpq.2012.29939>
- Atlantic Council. (2023). "Live expertise: Get the latest insight on the Israel-Hamas war". <https://www.atlanticcouncil.org>
- Express Tribune. (2023). "Al-Aqsa storm reshapes the Middle East". <https://tribune.com.pk>
- Foreign Policy Research Institute. (2023). "Between swords of iron and the Al-Aqsa deluge: The regional politics of the Israel-Hamas war". <https://www.fpri.org>
- Haghpahanah, J.; Salamati, A. & Heidari, M. (2016). "The Role of Performance Qatar and Turkey in the recent Gaza war". *Political and International Researches Quarterly*, 7(26), 73-93. [In Persian]. <https://sanad.iau.ir/en/Journal/jpir/Article/944897>
- Imani, A.; Shahrokhi, S. M. & Eslami, M. (2024). "The Soft Power of the Islamic Republic of Iran in confronting the Gaza-Israel war". *Law Studies*, 12(52), 1-19. [In Persian]. <http://jlawst.ir/article-1-1068-en.html>
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The tragedy of great power politics*. W. W. Norton & Company.
- Middle East Monitor. (2023). "Global response to Operation Al-Aqsa Flood". <https://www.middleeastmonitor.com>
- Milwaukee Independent. (2023). "Al-Aqsa Storm: Why Iran wins regardless of who loses the Israel-Hamas war". <https://milwaukeeindependent.com>
- Mohammadi monfared, H. (2023). "Al-Aqsa storm operation and the failure of the military doctrine of

- the Zionist regime". *Quarterly Journal of Environmental Studies Strategic of the Islamic Republic of Iran*, 7(3), 173-202. [In Persian]. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.28212673.1402.7.3.6.9>
- Mousazadeh, R. (2014). *International organizations*. Tehran: Mizan Publishing. [In Persian].
- Politics Society. (2023). "Strategic and regional dimensions of Operation "Al-Aqsa Flood" and the Israeli war on Gaza". <https://politicsociety.org>
- Rajabi M. (2021). "A comparative study of the plans of Iran and the United States on the palestine issue the plan for holding a national referendum in the territory of Palestine and the Plan deal of the century". *Quarterly Journal of Political Research in Islamic World*, 11(2), 25-49. [In Persian]. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23222980.1400.11.2.8.8>
- Reuters. (2023a, November 15). "Turkey's Erdogan calls Israel a terror state, criticises the West". <https://www.reuters.com/world/middle-east/turkey-calls-israel-terror-slams-west-2023-11-15>
- Reuters. (2023b, October 10). "Putin says violence in Israel-Palestine shows US failure in Middle East". <https://www.reuters.com/world/putin-says-violence-israel-palestine-shows-us-failure-middle-east-2023-10-10>
- Reuters. (2024a, January 21). "Saudi's foreign minister: No normal Israel ties without path to Palestinian state". <https://www.reuters.com/world/middle-east/saudis-foreign-minister-no-normal-israel-ties-without-path-palestinian-state-cnn-2024-01-21>
- Reuters. (2024b, January 15). "China calls for larger-scale Gaza peace conference as conflict escalates". <https://www.reuters.com/world/china-calls-larger-scale-peace-conference-gaza-crisis-wang-yi-2024-01-15>
- Sana'a Center for Strategic Studies. (2023). "How the Gaza crisis could bring Iran and Al-Qaeda in Yemen together". <https://sanaacenter.org>
- Segev, T. (2000). *One Palestine, complete: Jews and Arabs under the British mandate*. Henry Holt and Company.
- Smith, C. D. (2013). *Palestine and the Arab-Israeli conflict: A history with documents*. Bedford/St. Martins.
- Smith, S. (2001). "Reflectivist and constructivist approaches in international theory". In Baylis & Smith, eds., 224-249.
- "Speech by the Foreign Minister in Geneva on the current developments in Palestine". (2023, November 15). Iranian Government. [In Persian]. <https://dolat.ir/detail/427616>
- "Speech in the graduation ceremony of armed forces' universities". (2023, October 10). Office for the Preservation and Publication of the Works of Imam Khamenei. [In Persian]. <https://khl.ink/f/54056>
- Stimson Center. (2023). "The 'Al-Aqsa Storm' surprises Israel and upsets plans for a new security order". <https://www.stimson.org>
- Vaez, H.; Khodaverdi, H.; Keshishyan Siraki, G. & Dehshiri, M. (2022). "The significance and position of the palestinian issue in normalization of Saudi-Israeli relations". *International Studies Journal*, 19(1), 135-155. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/isj.2022.290569.1512>
- Wendt, A. (1987). "The agent-structure problem in international relations theory". *International Organization*, 41(3), 335-370.
- Wendt, A. (1992). "Anarchy is what states make of it". *International Organization*, 46(2), 391-425.
- Yousefnejad, E. (2005). *Developments in Palestine and the foreign policy of the Islamic Republic of Iran*. Strategic Report, Office for Political Studies. [In Persian].